

A HÁBORÚ

ALAPJÁBAN VÉVE senki sem lepődhetett meg, mikor a most teljes erővel dúló háború Németország és az ellene felsorakozott szövetségesek között kitört. Éppen elég olyan érdekellentét volt köztük, amelyet csak fegyverrel lehetett elsimítani. Igazi meglepetéssel csak a háború első 7 hónapjának üteme és azóta bekövetkezett fordulatai szolgáltak. A háborúnak első 7 hónapos időszaka talán így jellemezhető: villámgyors, megsemmisítő hatású hadműveletek a keleti — lengyel — mellékhadszíntéren és a harci tevékenységnek szinte teljes hiánya a nyugati főhadszíntéren. Amott egy hónap leforgása alatt a véres csaták tömkelegé s egyben a hadszíntér teljes felszámolása, itt pedig valóban jelentéktelen csatározások a földön és hasonlóan igen szerény méretű vállalkozások a levegőben. Csupán a tengeren láttunk, de ott is jelentőségben messze a világháborús küzdelmek mögött maradó hazai tevékenységet. Mindenki kérdezte is: mikor lesz vége ennek a mégis egész Európát sújtó és izgalomban tartó háborúnak? Hogyan és mikor következik be a döntés? Meg is indultak a találgatások. A katonai szakértők úgy látták, hogy Lengyelország gyors bukása után már csak három út jöhetett számításba és pedig tengerzár alkalmazásával Németország kiéheztetése, aztán a német háborús akarat megtörését célzó légi támadások intézése, végül a Westwall megostromlása, hogy azon keresztül megnyílják az út a német ellenállás központjai felé. Az ilyen elgondolás megvalósításának azonban útját állta az a tény, hogy minderre az angol-francia szövetség ereje nem volt kész és nem is volt elegendő. A két szövetséges állam belement a háborúba, mert úgy érezte, hogy ez elől nem térhet ki, de a haderők nem voltak abban az állapotban, hogy kormányaik külpolitikáját a kívánatos hatással szolgálhassák. Kész volt azonban a német haderő, hogy az előbb említett utak valamelyikén elinduljon és eredményt érjen el. Az első angol-francia feladat tehát abban állt, hogy elhárítsanak a szövetségesek feje felől a német részről fenyegető veszélyek, nevezetesen, hogy a Maginot-vonal ellenálljon az esetleges német megrohanásnak, hogy az angol tengeri hajózás biztosíttassék a német búvárnaszádok és repülőgépek ellen és hogy az angol és francia föld megvédelmeztessék a fölényes német légi flotta biztosra vett támadásai ellen.

Nos, ezek a feladatok megoldódtak, de ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy a németek ilyen támadásokat — kivéve a tengeren — vagy nem, vagy csak igen csekély erővel intéztek. Nyilván nem látták szükségesnek a háború megnyeréséhez. Csak a búvárnaszádok, aknarakó hajók és repülőgépek fogtak teljes erővel munkához. Miként tudjuk, a búvárnaszádok a háború kezdetén nagy eredményeket értek el. Búvárnaszádról kilőtt torpedó

süllyesztette el a Royal Oak 30.000 tonnás csatahajót és a Courageous repülőgép-anyahaját. A kereskedelmi hajózást is erősen megkárosították. De ezen a téren még nagyobb szerepet játszottak a mágneses aknák és a légi bombák. Az angol-francia szövetség mégis dicsekedhetik azzal, hogy leküzdötte vagy legalább is elviselhető mértékre szorította le a hajózást fenyegető veszélyeket. Megtalálta a hatásos védekezés módját. Természetesen a szövetségesek hadi és kereskedelmi tengerészetének ezután is lesznek veszteségei, de bizonyos az, hogy ezek eltörpülnek a világháborúban elszenvedett ilyen, valóban aggodalmat keltő veszteségek mellett, amikor — a korlátlan bűvárnaszád háború idején — a németek naponta 14 hajót küldtek a tenger fenekére, az angol kikötőkből kifutó hajók negyedrésze oda nem tért vissza, mert elpusztult és volt hónap, mikor a német bűvárnaszádok és aknák okozta hajóvesztés az egy millió tonnát felülmúlta. A jelen háború első félévének ily vesztesége német adat szerint 1.9, norvég adat szerint 1.4 millió, angol adat szerint csak 620.000 tonna. Ezek az adatok tehát a veszedelem igen jelentékeny csökkenését tanúsítják, valamint azt is, hogy a tengeri forgalom veszélyeztetésével Angliát már nem lehet térdre kényszeríteni.

Feltűnő volt a háború első 8 hónapja alatt, hogy a német légi támadások — eltekintve a lengyelországi hadjáratától — az ellenséges és semleges hajózáson felül csak angol hadi kikötőkre terjedtek ki és hogy gondosan kerültek az ellenséges ipartelegeket s egyéb katonai céltárgyakat, pedig a háború elején az ilyen támadásokkal, hasonlóan mint Lengyelországban, minden valószínűség szerint nagy eredményeket érhettek volna el, bár nem hozták volna meg a háború eldöntését. Eddig tehát a nyugati front légi háborúja valóban emberséges volt. Valószínű, hogy ez most változni fog. A változás előjelei már is mutatkoznak. Az is feltűnő volt, hogy a légi vállalkozásokat csak kis kötelékek végezték.

Még egy körülményt kell megemlítenünk! A finn-orosz háború kitörése az angol-francia szövetségben azt a reményt ébresztette, hogy sikerülni fog az oda irányítandó erősítésekkel jelentős erejű arcvonalat kialakítani és az oroszokra erős nyomást gyakorolni. Végeredményben a szövetség a nyomástól azt várta, hogy az orosz külpolitika németbarát beállítottága módosul és Németország teljesen elszigetelődik. Ennek a reménykedésnek véget vetett a finn-orosz béke. Ezzel a ténnyel viszont szemben állt az az előny, hogy a háborúnak addig meglehetősen nyugalomban eltelt időszaka az angol-francia szövetségnek megengedte, az illetékes körök nyilatkozata szerint, hogy nagyobb baleset nélkül átélje a háborúra való felkészülés gyengeségi idejét, már pedig az ezalatt esetleg megindított német légi és földi támadás a szövetségesekre — Ironside angol tábornok megállapítása szerint — „borzalmas“ lett volna.

1940 tavaszára nagyban és egészben helyreállt az erőegyensúly a hadviselő felek között. De ezzel együtt csökkent a valószínűsége annak, hogy a felek valamelyike nagyobbarányú támadásba kezd. A háború tehát elposványosodni látszott. Ekkor — április elején — következett be, a nagy nyilvánosság számára valóban váratlanul, a semleges Dániának és Norvégiának német részről való megrohanása, a német külpolitika állítása szerint az angolok megelőzése céljából. Úgy véljük, hogy a megrohanás politikai részének még hatalmas irodalma lesz. A katonai rész mindenesetre rendkívül tanulságos. Mielőtt a két kis állam vezetői az ellenállást megszervezhették volna, a német csapatok már minden katonailag fontos pontot megszállottak. Dánia különben sem akart ellenállani. Haderejét teljesen elhanyagolta. Államerődítésről nem gondoskodott. Úgy tett, mint az a Bosznia 1878. évi megszállásában résztvett önkéntes, akit járőrrel egy erdő éjjeli átkutatására küldtek ki, ahogy ezt nekem 30 évvel később elmesélte. Fel-

vetette ugyanis maga előtt a kérdést: vagy van bosnyák az erdőben vagy nincs; ha van, könnyen elintézi a viszonyokkal ismeretlen járőrt, ha pedig nincs, a járőrnek az erdőben nincs keresnivalója. A járőr tehát kívül maradt az erdőn, amiből nem is lett semmi baj. Dánia esetében a dolgot így lehet fogalmazni: minnek történjék gondoskodás az ország védelméről, mikor a hatalmas szomszéd ellen sehogysem lehet az országot megvédeni. Már meg is született az anekdóta az ágyban kényelmesen heverő miniszterelnökről, aki az újságból olvassa, hogy az országát a szomszédos állam csapatai megszállták.

Norvégia ellenállt, de a teljes felkészületlenség állapotában nem védhette ki a meglepő, túlerőjű támadást. Ennek a támadásnak megtervezése és végrehajtása valóban mintaszerű volt. A német hadvezetés a vállalkozás sikere érdekében kockára tette a hajóhadat. Abból a helyes felfogásból indult, hogy még a legnagyobb túlerővel szemben álló hajóhadnak sem lehet hivatása a biztos kikötőkben való rejtőzés, mert hiszen a hajóhad jelentősége nem pusztán létezésében, hanem ütőerejében rejlik. Persze ezt az ütőerőt a háború megnyerése érdekében kíméletlenül kell értékesíteni.

Föltehető, hogy a jelen esetben a teljes német hajóhad (két 26.000 és két 10.000 tonnás csatahajó, öt 10.000 és hat 6000 tonnás cirkáló, harminc torpedóvadász és az üzemképes búvárszázadok) kifutott az Oslótól Narvikig terjedő part jobb kikötőibe irányított csapatszállítmányok kísérésére. Ha tekintetbe vesszük a kockázatot, amit a végrehajtás a sokszoros túlerőjű angol hajóhadnak szinte szemeláttára jelentett, a hajókban elszennvedett német veszteség nem is tekinthető nagyinak. Hiszen az is a lehetőségek körébe tartozott, hogy a német hajóhadnak csak roncsai tudnak hazatérni. A dolog azonban korántsem fejlődött ennyire. Biztos, hogy elveszett egy 10.000 és egy 6000 tonnás cirkáló, aztán Narviknál elpusztult 7 torpedóvadász s veszendőbe ment több csapatszállító hajó. Angol adat szerint a német veszteség nagyobb volna: 3—4 cirkáló, 11 torpedóvadász, 5 búvárszázad; ezenfelül erősen megrongálódott egy 26.000 és egy 10.000 tonnás csatahajó, s elsüllyedt 30 csapat- és anyagszállító hajó. De még ha az utóbbi adatok fedik is a valóságot, gondolnunk kell arra, hogy a háború emberélet és hadianyagpusztulással jár s hogy a győzelmet vagy sikert nem adják olcsón.

Anglia nézőszögéből a norvégiai harcokat a következőleg jellemezhetjük.

Az angol hajóhadnak jó alkalma nyílt a beavatkozásra. Ezt az alkalmat ki is használta, ahogyan ezt az előbb közölt veszteségi adatok tanúsítják. Maguk az angolok csak 4 torpedóvadászt, 3 búvárszázadot, 1 csapatszállító hajót és néhány halászhajót vesztek volna.

Reménytelen volt azonban az a vállalkozás, hogy az angolok Norvégiában kihajózott csapatokkal akarták a németeket kiűzni. Reménytelen azért, mert a kihajózásra már csak igen silány — csekély teljesítőképességű — kikötők álltak rendelkezésre. Ezeknek megszállását a németek nem is tartották szükségesnek, sőt még az a gondolat is felmerülhet, hogy talán az angoloknak partraszállásra való csábítása céljából hagyták megszállatlanul. Egyenesen kiegyensúlyozhatatlanná növelte a németek fölényét az, hogy minden használható norvég repülőteret is azonnal birtokukba vettek.

Ilyen körülmények között az angol-francia kihajózás csak akkor kecsegtethetett volna eredménnyel, ha előbb megalapoztatik Trondheim és Bergen lehetőségének a németektől való elragadásával. Hírlik, hogy ez szóba is került, de az angol kormány akkori feje visszariadt az ilyen vállalkozással járó, bizonyára jelentékeny áldozatoktól. Így aztán az angol-francia partraszállás Norvégia középső részében lényegében annak bizonyítására zsugorodott össze, hogy a szövetségesek nem hagyják megsegítés nélkül a nehéz

helyzetbe került, segítséget kérő norvég hadsereget. Ezt egyébként a fegyverbecsület is megkívánta. De mikor mindenki előtt bebizonyosodott, hogy a hadi helyzetet semmiképpen sem lehet megfordítani, nem maradt más hátra, mint az egész vállalkozás lehetően gyors felszámolása, ami meg is történt.

A norvégek megsegítése a szövetségeseeknek nehéz áldozatokba került. A vér- és fogolyvesztés pontosan még nem ismeretes, de bizonyára jelentékeny volt. A norvég terület gyors kiürítése elkerülhetetlenül anyagvesztéssel járt. A behajózott csapatok elszállítása német légi támadások között történt, tehát nem ment simán. Határozott eredményt az angolok csak Narviknál értek el. Megsemmisítették az oda vonult német tengeri haderőket. Az ott kihajózott német hegyi csapatokat pedig idővel bizonyára a svéd határ mögé fogják szorítani.

A norvégjai vállalkozás a németeket Anglia ellen szolgáló légi és tengeri támpontok birtokába juttatta. Elég, ha annyit említünk, hogy Bergen és Stavanger fekvése az Anglia ellen intézendő támadások nézőszögéből sokkal előnyösebb, mint a német Friz-szigeteké. Stavanger például Scapa Flow angol főhadikikötőtől csak 500 km-re, míg Sylt szigete 800 km-re fekszik. A támadásra induló német bombavetők útja oda-vissza tehát 600 km-rel csökken.

A helyzet ilyen alakulása alapján azt vélhettük volna, hogy a németek ezt a nagy előnyt azonnal kihasználják és áttérnek a nagyarányú légi támadásokra, amelyek most már valamennyi angol katonai célpontra kiterjedhetnek. A „katonai célpont“ igen tág fogalom, s hasonlítható ahhoz, hogy mi tekinthető „hadi dugárunak“. Végeredményben mindent katonailag fontosnak, tehát megtámadandónak lehet minősíteni.

Ilyen légi támadások azonban nem történtek. E helyett a német haderő újabb három semleges kis államot: Hollandiát, Belgiumot és Luxemburgot vette sorra. A német megokolás az volt, hogy az említett államok területén keresztül angol-francia támadás van a Ruhr-vidék felé készülöben. Majd kibővült a megokolás azzal, hogy Hollandia és Belgium kész volt területét a mondott célra az angol-francia szövetségnek átengedni.

Bizonyos, hogy ennek a kérdésnek is egész irodalma lesz. Egyelőre tudjuk, hogy Hollandia és Belgium rokonszenve a belpolitikai rendszer azonossága folytán az angol-francia szövetség oldalán volt, aztán tudjuk, hogy a két kis állam már a háború kitörése óta számolt a német támadás lehetőségével, ez ellen rendszabályokat tett és már hosszú hónapok óta a mozgósítottság állapotában volt, sőt, hogy 48 órával a német támadás bekövetkezése előtt már egészen biztosan tudta, hogy a támadás küszöbön áll. Éppen ezért azt lehetett volna várni, hogy mindkét állam hadereje képes lesz azt a körülbelül egy hétre becsülhető ellenállást a határ mentén kifejteni, amely szükséges lett volna ahhoz, hogy jelentős francia és angol erősítés érkezzék be Belgium és Hollandia keleti határvidékére. Megjegyzendő azonban, hogy egyikük sem fordult a francia-angol szövetséghez, míg csak a német támadás meg nem indult, mert abban az esetben (t. i. ha előbb kér segítséget) vétett volna a semlegesség ellen.

Meg kell azt is állapítanunk, hogy Németország mindenesetre kockázatot vállalt, mikor a két kis semleges államot és a szintén semleges, bár fegyvertelen Luxemburgot megtámadta. Ezeket az államokat ugyanis a támadás a francia-angol szövetség oldalára állította. A szövetségnek így bekövetkezett erőgyarapodása valóban jelentékenynek látszott. Másrészt Németország, ha biztosra vette a semleges államok területén tervezett támadást a Ruhr-vidék ellen, nem tehetett katonailag célszerűbbet, mint a támadás megelőzését, ha ez mindjárt semleges államokat háborúba sodort is.

Az a körülmény, hogy az arcvonaltól északra 400 km-rel meghosszabbodott, nem játszott szerepet, mert a német haderő elég nagy volt, hogy arcvonaltól így kiterjessze, eltekintve attól, hogy a Maginot-vonal mentén képtelen volt a benne rejlő harci erőt — az erődítések miatt — értékesíteni. Ez az erő érvényesülni akart, erre alkalmas teret keresett és talált.

Nagy előnye volt a németeknek, hogy az új arcvonalon az első napokban csak holland és belga kötelékekkel kellett számolniuk. Bizonyára kellő túlerőt is vetettek latba, hogy támadásuk feltétlenül sikerüljön. A holland és belga kötelékek a békeszervezet szerint 7 belga és 4 holland gyaloghadosztályt, 2 belga lovas hadosztályt és 1 holland könnyű dandárt tettek ki, de egészen bizonyos, hogy ez az erő a hosszú mozgósítottsági időszak alatt tartalékalakulásokkal jelentékenyen megnövekedett. Ily tartalékalakulások felállítására a tábori csapatok mozgósítása után is még elegendő kiképzett tartalékos állt rendelkezésre (a kiképzett tartalék létszáma Belgiumban több mint 1 millió, Hollandiában közel 400.000 főre rúgott — már a jelen háború kitörése előtt). A két állam együttes légi hadereje 600—700 korszerű repülőgépre volt becsülhető.

Belgium (8-3 millió lakos) hadereje nagyobb és jobban kiképzett, mint a hasonló lakosszámú Hollandiáé (8-5 millió lakos) volt. Ezenfelül a Maginot-vonallal egyidejűleg épült, tehát ellenállóképesnek vélt erődítések fedezték keleti határát. Ez az erődítés Árion környékén csatlakozott a francia erődítési rendszerhez és egyenesen északi irányban vonult a holland határáig. E mögött fekszik, illetve feküdt, a megerősített Maas-vonal Liege és Namur táborvzárral.

A holland erődítések nem ilyen kiterjedtek, viszont úgy véltük, hogy Hollandiának nagy ellenálló erőt kölcsönöz bizonyos területeinek elárastása, amit a holland hadvezetőség a német támadás hírére el is rendelt.

Mégis a német roham még az angol segítség beérkezése előtt legázolta a holland hadsereget, öt napi küzdelem után a holland főerő parancsnoka a fegyverletételt rendelte el. Csupán a Maas-Rajna torkolatvidékétől délre fekvő hadosztálykörletnek (vagyis a négy ilyen körletből egynek) csapatai tartották meg fegyvereiket. Ezek a belga hadsereg balszárnyára csatlakoztak. A holland hajóhad is folytatja a harcot. Van néhány a világháború után épült, tehát korszerűnek számító egysége: négy könnyű cirkáló, tíz torpedóvadász, 24 búvárnaszád. Hollandiának végül módjában áll, hogy Holiand-India lakosságát vegye hadseregszervezés céljára igénybe. Ott eddig 30.000 főnyi haderőt tartott, s ennek háromnegyedrészt bennszülöttek tették ki. A gyarmat lakossága közel nyolcszorosa az anyaországnak (közel 66 millió fő).

Belgium is elvesztette határerődítéseit, sőt még a második vonalban levő Liege vára s ezenfelül Namur várának néhány Maas-jobbparti erőde is a németek kezébe került. A belga hadsereg ennek ellenére szívós ellenállást fejtett ki és látszólag tervszerűen hátrált a Maas mögé. Francia erősítések is hamar érkeztek be, úgyhogy sikerült május közepéig nagyban és egészben Antwerpen—Namur—Dinant—Sedan vonalában a németekkel zárt arcvonalt szembeállítani. Hogy sikerül-e itt a német rohamot megfékezni, vagy pedig a szövetségesek Belgium feladására kényszerülnek és Franciaország északi határának erődvonala mögé vagy esetleg, miként 1914-ben, még hátrább szorulnak, az jelen közleményünk lezárásakor (május 16) még nem dőlt el.

Minden arra vall, hogy Németország ezzel a támadással akarja a végleges döntést kicsikarni. Az illetékes német körök legalább is többször hangoztatták, hogy a háborút még ebben az évben kívánják befejezni. Az angol-francia szövetség viszont többször utalt arra, hogy neki a dolog nem sürgős. Be is rendezkedett hosszú háborúra. Anglia valóban képes a háborút beláthatatlan ideig elhúzni. Franciaország is rendelkezik az ehhez szükséges anyagi eszközökkel, de a francia népnek mégis szüksége van arra, hogy a

német előtörés túlnagy területveszteség nélkül megállíttassék. Semmiképpen sem szolgálná a francia hadikedv emelését, ha például Párizs a németek kezére kerülne.

A hadtörténelem ezt a háborút talán a semlegesek ellen viselt háborúnak fogja elkeresztelni. A jövőben a semleges államoknak mindenesetre egészen másképpen kell viselkedniük. A semleges vagy kezdettől fogva valljon színt és csatlakozzék valamelyik hadviselő félhez, vagy pedig minden semleges kössön egymással véd- és dacszövetséget. Az elszigetelt semlegességgel nem lehet a célt elérni.

JULIER FERENC